

QUMRAN I RĘKOPISY ZNAD MORZA MARTWEGO. PÓŁWIECZE ODKRYĆ

Od odkrycia na początku 1947 r. pierwszej groty z rękopisami w Qumran specjaliści różnych dziedzin biblistyki skoncentrowali wysiłki na studiach słynnych manuskryptów, grot oraz archeologicznych pozostałości wspólnoty esseńskiej w Qumran-Feshka. Z okazji rocznicy tych odkryć, określanych przez prof. J. F. Albrighta jako największa sensacja w archeologii biblijnej XX wieku, *L'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres w Paryżu* i Wydawnictwo „CERF” zorganizowały 21 marca 1997 r. uroczystą sesję naukową połączoną z premierą i promocją nowej pracy zbiorowej pod redakcją prof. E. M. Laperrousaza, zatytułowaną „Qoumran et les manuscrits de la mer Morte. Un cinquantenaire”.

Posiedzeniu sesji przewodniczył jej sekretarz prof. Jean Leclant, wspólnie z prof. E. M. Laperrousaza z Sorbony i prof. A. Caquotem, członkiem Instytutu Francuskiego oraz D. Berrioz-Hacher, dyrektorem literackim z paryskiego Wydawnictwa „CERF”. Otwierając obrady, prof. Leclant podkreślił dobitne znaczenie odkryć w Qumran dla współczesnej biblistyki oraz archeologii i filologii Bliskiego Wschodu. Następnie inicjator promowanego dzieła prof. Laperrousaz w wystąpieniu wspartym ponad dwudziestoletnimi doświadczeniami wykopalisk

w Qumran dokonał analizy eksploracji i historii wykopalisk. Uwagę uczonego skupiła zwłaszcza próba nakreślenia złożonego kadru chronologicznego wspólnoty esseńskiej oraz badań poszczególnych grót, szczególnie Groty III, gdzie odkryto słynny Zwój miedziany. Problematyka filologiczna tekstów odkrytych w Qumran z kolei zdominowała referat prof. A. Caquota, dotyczący znaczenia rękopisów z Pustyni Judzkiej dla historii tekstu Biblii oraz niektórych aspektów hebrajszczyzny i aramejskiego, z epoki międzytestamentalnej i wczesnego chrześcijaństwa.

Merytorycznej zaś prezentacji pracy zbiorowej pod redakcją prof. Laperrousaza „Qumran i rękopisy znad Morza Martwego” dokonała dyrektor Wydawnictwa „CERF”, Dominique Berrioz-Hacher. Praca stanowi podsumowanie półwiecznych odkryć biblijnych na Pustyni Judzkiej, dlatego ma charakter bilansu opracowanego przez zespół francuskich i obcych specjalistów poszczególnych dziedzin biblistyki badających rękopisy esseńskie i biblijne. Dzieło jest adresowane zarówno do szerokiej publiczności (stanowiąc obraz okoliczności odkryć i dziejów eksploracji Khirbet Qumran), jak i specjali-

stów różnych dziedzin (historycy, archeolodzy, lingwiści, egzegeci), którzy znajdą w nim rzetelny dokument z kilku następujących dziedzin kumranistyki: w zakresie lingwistyki (dwa artykuły na temat języka hebrajskiego – J. Margain i języka aramejskiego U. Schnatter-Rieser w tekstach z Qumran); krytyki tekstu (prof. E. Tow, odpowiedzialnego za edycję rękopisów); historii wspólnoty esseńskiej w czasach Palestyny hellenistycznej i rzymskiej (prof. A. Lemaire, prof. Laperrousaz); relacji między wspólnotą esseńską a chrześcijaństwem (prof. E. Puech).

Rocznica odkryć w Qumran i wspomniana praca stanowią więc okazję do publikacji najnowszych ustaleń w badaniach kumranologii. Na sesji w Paryżu zabrakło kilku wybitnych badaczy rękopisów, aktualnie pracujących w Jerozolimie (prof. A. Lemaira oraz prof. E. Puecha z *Centre National des Recherches Scientifique*). W marcu 1997 r. w Muzeum Luwru miała miejsce ściśle związana ze wspomnianą sesją uroczystość przekazania Królowej Jordanii, Noor, oryginału odrestaurowanego Zwoju Miedzianego. Odkryto go w Grocie III w Qumran (1952 r.) i ze względu na trudności w odczytaniu tekstu zwój rozcięto w laboratorium Uniwersytetu w Manchesterze w 1962 r. Niestety nastąpiło kilka drobnych uszkodzeń. W 1993 r. Jordania przekazała zwój Francji celem jego wszechstronnej restauracji w ramach mecenatu *Electricite de France (EDF)* w słynnych laboratoriach w St. Denis pod Paryżem. Zespołowi, kierowanemu przez prof. E. Puecha, udało się za pomocą techniki komputerowej i galwanoskopii połączyć części oryginału i wykonać trzy faksymile. Oryginał i kopia powróciły do muzeum w Ammanie, zaś dwa faksymilia pozostały we Francji (w Laboratorium EDF i Muzeum Luwru).

Na marginesie półwiecza odkryć rękopisów w Qumran warto podkreślić polski akcent w kumranistyce. Rok bieżący stanowi podwójny jubileusz znakomitego biblisty i filologa orientalistyki Bliskiego Wschodu, prof. Józefa Tadeusza Milika, jedyne go Polaka w słynnym „Scrollery Team”, kierowanego przez o. R. de Vaux, ówczesnego dyrektora Francuskiej Szkoły Archeologicznej i Biblijnej w Jerozolimie. Profesor Milik obchodzi 45-lecie pracy naukowej i 75-lecie urodzin (do 1987 r. był pracownikiem CNRS w Paryżu; jest autorem ok. 260 publikacji naukowych, autorytetem światowej sławy w dziedzinie filologii biblijnej, bięgle włada trzynastoma językami starożytnymi). W konkluzji autor wyraża nadzieję, że paryskie uroczystości pięćdziesiątej rocznicy odkryć w Qumran i nowe publikacje staną się impulsem dla polskiej kumranistyki i studiów biblijnych.

Dariusz Długosz